БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН АРХЕОЛОГИЧЕСКИ
ИНСТИТУТ С МУЗЕЙ

НУМИЗМАТИКА, СФРАГИСТИКА и ЕПИГРАФИКА

21

СОФИЯ
2025

1892 - 1921 - 1948
БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ С МУЗЕЙ
BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
NATIONAL ARCHAEOLOGICAL INSTITUTE WITH MUSEUM

НУМИЗМАТИКА, СФРАГИСТИКА И ЕПИГРАФИКА

Главен редактор: Сергей Торбатов (България)
Секретар: Калина Йорданова (България)

Редакционна колегия: проф. д-р Диляна Ботева-Боянова (България), доц. д-р Юлия Цветкова (България), проф. д-р Женя Жекова (България), доц. д-р Методи Манов – НАИМ– БАН (България), доц. д-р Красимир Кръстев (България), гл. ас. д-р Игор Лазаренко (България), гл. ас. д-р Светослав Йорданов (България), гл. ас. д-р Стоян Михайлов (България), д-р Пантелис Харалампакис (България), гл. ас. д-р Георги Сенгалевич (България)

Редакционен съвет: Вернер Зайбт (Австрия), Жан-Клод Шейне (Франция), Мирена Славова (България), Димитър Драганов (България), Елена Столярик (САЩ), Христос Ставракос (Гърция), Владимир Пенчев (България), Емануел Петак (Румъния), Елена Степанова (Русия), Катерина Венедикова (България)

Представените за публикуване ръкописи се оценяват от рецензенти (peer review).
Авторите носят пълна отговорност за съдържанието на статиите, както и за неточностите и грешките в тях

Коректура на български език: Лилия Божилова
Езикова редакция на английски език: Методи Манов
Предпечат: Росица Кънева

NUMISMATICS, SIGILLOGRAPHY AND EPIGRAPHY

Editor-in-Chief: Sergey Torbatov (Bulgaria)

Secretary: Kalina Yordanova (Bulgaria)

Editorial Board: Dilyana Boteva-Boyanova (Bulgaria), Julia Tzvetkova (Bulgaria), Zhenya Zhekova (Bulgaria), Igor Lazarenko (Bulgaria), Krasimir Krastev (Bulgaria), Metodi Manov(Bulgaria), Svetoslav Yordanov (Bulgaria), Stoyan Mihaylov (Bulgaria), Pantelis Charalampakis (Bulgaria), Georgi Sengalevich (Bulgaria)

Editorial Advisory Board: Werner Seibt (Austria); Jean-Claude Cheynet (France), Mirena Slavova (Bulgaria), Dimitar Draganov (Bulgaria) , Elena Stolyarik (USA), Christos Stavrakos (Greece), Vladimir Penchev (Bulgaria), Emanuel Petac (Romania), Elena Stepanova (Russia), Katerina Venedikova (Bulgaria)

The manuscripts presented for publication are evaluated by peer review.
The content of each article is the *sole responsibility of the authors involved*, as well as any inaccuracies and mistakes

Bulgarian language proofreader: Lilia Bozhilova
English language proofreader: Metodi Manov
Layout: Rositsa Kaneva

© НАИМ – БАН, издател

Адрес на редакцията: Национален археологически институт с музей
ул. „Съборна“ № 2, София 1000; главен редактор: numsfr_epig@abv.bg
Contact/Address: National Archaeological Institute with Museum
2 Saborna Str., BG – 1000 Sofia; Editor-in-Chief: numsfr_epig@abv.bg

Печатница: BULGED

ISSN 1312-5532 (print)
ISSN 2603-3275 (online)

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
NATIONAL INSTITUTE
OF ARCHAEOLOGY WITH MUSEUM

NUMISMATICS, SIGILLOGRAPHY and EPIGRAPHY

21

SOFIA
2025

НУМИЗМАТИКА, СФРАГИСТИКА И ЕПИГРАФИКА е онлайн и печатно ежегодно издание от Националния археологически институт с музей – Българска академия на науките (НАИМ) със свободен онлайн достъп. **Всяка статия бива преглеждана през двама анонимни рецензенти.** Всеки от томовете е посветен на научни статии и приноси за монети, монетни съкровища, печати, монетовидни и епиграфски артефакти от различни музейни фондове, от обществени и частни колекции в България и чужбина, както и от археологически разкопки. На страниците на списанието могат да се намерят и тематични, аналитични и дискусионни трудове в областта на нумизматиката, сфрагистиката и епиграфиката от различни исторически периоди, както и мястото им в областта на археологията и писмените извори.Високият редакционен контрол при подбора и подготовката на публикациите е гарантиран от нашата редакционна процедура – статиите се рецензират от специалисти, добре запознати с обсъжданите теми.

УКАЗАНИЯ КЪМ АВТОРИТЕ

Ръкописи:

Приемат се материали, които не са публикувани (или дадени за печат) в друго издание.

Като ежегодно списание срокът за премане на ститии за предстоящ брой е до 31 май.

Публикациите трябва да съдържат: **заглавие, автор/и, афилиация (на български и на английски), ключови думи (на английски), текст, списък с цитираната литература, илюстрации, опис на илюстрациите (на български или на английски), резюме (на български или на английски).** Стремежът ни е да поддържаме двуезичен стандарт – приемат се статии на български и на английски език, като всеки от публикуваните материали трябва да бъде придружен от резюме на езика алтернативен на основния език на статията. Например, ако основният текст е на български език– абстрактът, резюмето и ключовите думи и трябвало да са на английски език.

Илюстрации:

1. Чертежите и рисунките ще са в текстово тяло и трябва да бъдат съобразени с наборно поле (120×200 мм).

2. Снимки: Изискват се високо качествени цветни изображения. Посочват се номера на образа и ориентацията му, ако има нужда. Образите трябва да бъдат с реална (оптическа) резолюция не по-малка от 300 точки на инч (300 dpi). Приемат се само следните файлови формати за образите: .jpg, .tif, .eps, .psd.

NUMISMATICS, SIGILLIOGRAHY AND EPIGRAPHY is open - access online and print journal rigorously published by NAIM – BAS annually. Each article is double blind peer-reviewed. Each of the volumes is dedicated to scientific articles and contributions about coins, coin hoards, seals, coin-like and epigraphic artifacts from the depots of public and private collections in Bulgaria and abroad, as well as from archaeological excavations. The journal pages are available also for thematic, debatable and discussion works in the field of Numismatics, Sphragistics and Epigraphy from different historic periods, and their place in the field of archaeology and written sources.High-standard editorial control in the selection and preparation of publications is guaranteed by our editorial procedure – papers are peer-reviewed by specialists, well-acquainted with the discussed topics.Our goal is to maintain a bilingual standard – papers in Bulgarian and in English are accepted and each of the published materials should be accompanied by a summary in the language alternative to the main language of the article.

NOTES FOR CONTRIBUTORS

Manuscripts:

We accept works that have not been published or given to print to another edition.

As an annual journal our submission schedule is 31st May.

Each of the published articles should be including**: an title, author(s), affiliation (in Bulgarian and English), keywords (in English), text, list of cited literature, illustrations, list of illustrations (in Bulgarian or English), abstract (in Bulgarian or English). All papers go through a blind peer-review process.**

Style:

Please, follow these notes: (i) Use British-English spelling. For the spelling of ancient places, ancient authors, gods, heroes, etc., follow The Oxford Classical Dictionary (2nd or 3rd edition).

Illustrations:

1. All the plans and drawings are inserted into the text and should fit the margins of 120×200 mm.

2. Photographs: High-quality color images are required. Indicate the image number and orientation, if necessary. Images must have a real (optical) resolution of at least 300 dots per inch (300 dpi). Only the following file formats are accepted for images: .jpg, .tif, .eps, .psd

СЪДЪРЖАНИЕ
CONTENTS

НУМИЗМАТИКА
NUMISMATICS

Методи МАНОВ 1
Нови тетрадрахми на Аполония Понтика с имена на непознати магистрати
Metodi MANOV
New Tetradrachms of Apollonia Pontica with Names of Unknown Magistrates

Върбин ВЪРБАНОВ 15
Имитации на сребърни монети на Филип III Аридей от фонда на НАИМ – БАН
Varbin VARBANOV
Imitations of Silver Coins of Philip III Arrhidaeus from the NAIM – BAS Fund

Gabriel Mircea TALMAȚCHI 31
The Fate of the Archaeological Artifacts from Underwater Research in Romania in the Third Quarter of the 20th Century: A Possible Coin Hoard from Callatis and its Historical Significance
Габриел Мирча ТАЛМАЦКИ
Съдбата на археологическите артефакти от подводни археологически проучвания в Румъния през третата етвърт на XX век: едно възможно монетно съкровище от Калатис и неговото историческо значение

Kalin CHAKAROV 49
A Recently Archaeologically Excavated 3rd Century *Denarii* Coin Hoard from Pavlikeni, North Bulgaria (Ancient Lower Moesia)
Калин ЧАКЪРОВ
Новооткрита находка от денарии от III век от археологически разкопки в гр. Павликени, Северна България (Антична Долна Мизия)

Светлана ГАНЧЕВА 73
Липсващата част от една монетна находка, открита в Силистра
Svetlana GANCHEVA
The Missing Part of A Coin Hoard Discovered in Silistra

Николай ДИМИТРОВ 87
Римски и късноантични монети от крепост Боженишки Урвич
Nikolay DIMITROV
Roman and Late Antique Coins from the Bozhenishki Urvich Fortress

Владимир ОВЧАРОВ 123
Неописан монограм, гравиран върху медни монети на Цар Йоан Срацимир (1352/55–1396) от вариант на тип VII По К. Дочев, 2009
Vladimir OVCHAROV
An Undescribed Monogram Engraved on Copper Coins of Tsar John Sratsimir (1352/55 – 1396) of a Variant of Type VII after K. Dochev, 2009

Тенчо ПОПОВ 129
Византийски нискотегловни сребърни монети от 70-те и 80-те години на XIV в. във Византия
Tencho POPOV
Byzantine Low-Weight Silver Coins from the 70s and 80s of the 14th Century

Владимир ПЕНЧЕВ 143
Средновековни монети на унгарски крале от фонда на Националния исторически музей – София
Vladimir PENCHEV
Medieval Coins of Hungarian Kings from the Fund of the National History Museum – Sofia

Владимир ПЕНЧЕВ 155
Колективна находка с билонови полски и пруски монети с номинална стойност от 18 гроша от петдесетте години на XVIII век, намерена в Хасково
Vladimir PENCHEV
Coin Hoard of Billon Polish and Prussian Coins with a Nominal Value of 18 Groschen, from The Fifties of the 18th Century, Found in Haskovo

Христо КУЗОВ, Невян МИТЕВ 163
Османски монети, открити при археологически теренни проучвания в тр. Девня
Christo KOUZOV, Nevyan MITEV
Ottoman Coins Discovered During Archaeological Field Research in the Town of Devnya

Николай МАРКОВ 173
За монетното название „бодка“
Nikolay MARKOV
About the Coin Name “Bodka”

СФРАГИСТИКА
SIGILLIOGRAPHY

Sergey TORBATOV 187
Lead Trade Sealings from *Anchialus*
Сергей ТОРБАТОВ
Оловни търговски пломби от Анхиало

Kalin CHAKAROV 213
Roman and Late Roman Lead Tesserae from *Nicopolis ad Istrum*
Калин ЧАКЪРОВ
Римски и късноримски оловни тесери от Никополис Ад Иструм

Oleg ALEXANDROV, Simeon STANCHEV 243
Lead Commercial Sealing from *Kovachevsko Kale*
Олег АЛЕКСАНДРОВ, Симеон СТАНЧЕВ
Оловна търговска пломба от „Ковачевско Кале“

Владимир ПЕНЧЕВ 251
Два византийски моливдовула и една номизма хистаменон, произхождащи от околностите на Велики Преслав
Vladimir PENCHEV
Two Byzantine *Molybdobullae* and One *Nomisma Histamenon*, Originating from the Vicinity of Veliki Preslav

Женя ЖЕКОВА, Андрей АЛАДЖОВ, Станимир СТОЙЧЕВ 261
Печат на Петър, велик куратор на архонта на България от околностите на Плиска
Zhenya ZHEKOVA, Andrey ALADZHOV, Stanimir STOYCHEV
Lead Seal of Peter, Megas Kourator of the Archon of Bulgaria from the Vicinities of Pliska

ЕПИГРАФИКА
EPIGRAPHY

Ася ЕНГОВАТОВА, Александър АВДЕЕВ 283
Гробът на Иван Андреевич Бутурлин в Троице-Сергиевата лавра: към въпроса за датата на екзекуцията и посмъртната съдба на изпадналия в немилост
Asya ENGOVATOVA, Alexander AVDEEV
Burial of Ivan Andreevich Buturlin in the Trinity-Sergius Lavra: Towards the Question of the Date of Execution and the Posthumous Fate of the Disgraced Man

РАЗНИ
VARIA

Милияна КАЙМАКАМОВА 297
Нов приносен труд за историята на средновековна София (IV – XIV век): Дочка Владимирова- Аладжова. Сердика през VI – VII век. Парично обращение, тежести, печати. – разкопки и проучвания, 47. София, 2022 г. ISSN 2683-0833 (online); ISSN 0205-0722 (print); ISBN 978-619-254-011-1 (print); ISBN 978-619-254-012-8 (online), София 2022

РИМСКИ И КЪСНОАНТИЧНИ МОНЕТИ ОТ КРЕПОСТ БОЖЕНИШКИ УРВИЧ

Николай ДИМИТРОВ

Национален археологически институт с музей при Българската академия на науките, ул. „Съборна“ № 2, София 1000, България; nikolay.d.dimitrov1992@gmail.com

ABSTRACT

The ancient and medieval fortress of Bozhenishki Urvich has been known in the scientific community for more than 100 years after registering the inscription of Sevast Ognyan, carved on a rock above the village of Bozhenitsa, originally published by Petar Mutafchiev. Archaeological studies of the site were carried out half a century later, in the 1970s and 1980s. In almost 20 years of research, over 1400 coins were recorded without modern metal detecting equipment. Over 1,300 coins can be dated to the 14th century period, and fewer than 100 have been determined by researchers to be Late Antique, dating to the 4th – 6th century. In 2023 – 2024, research was renewed, with new numismatic material recorded. A more detailed study of the Late Antique coins from this site has not been undertaken.

Keywords: Bozhenishki Urvich, Roman provincial coins, Late Antiquity, fortress, nummi, follis, 4th – 6th century, Justinian I.

ВЪВЕДЕНИЕ

Античната и средновековна крепост Боженишки Урвич е позната на научните среди от повече от век. Тя става известна след регистрирането на скалния надпис за севаст Огнян, разчетен и публикуван от Петър Мутафчиев (Мутафчиев 1921, 88 – 114; Мутафчиев 1973, 486 – 517). Археологически разкопки на обекта започват 50 години по-късно през 70-те и 80-те години на XX в. За почти 20 години проучвания, без наличието на металдетектори, са регистрирани общо над 1400 монети. Над 1300 монети могат да се датират в периода XIV в., а по-малко от 100 са определени от проучвателите за късноантични с датировка IV – VI в. (Дишев 1979, 29; Василев 1983, 49; Дишев 1992, 7). През 2023 – 2024 г. проучванията са подновени, като още нумизматичен материал е регистриран. По-детайлно проучване на късноантичните монети от този обект не е правено към момента.

https://doi.org/10.53250/nse21.87-122

ПРОБЛЕМИ НА ИЗТОЧНИЦИТЕ НА ИНФОРМАЦИЯ

Нумизматичният материал от крепост Боженишки Урвич се съхранява във фонда на Исторически музей – Ботевград, като по-голямата част от монетите са в експозиция. За целите на настоящето проучване е използвана документацията от проведените през 70-те и 80-те години разкопки, съхранявана в Исторически музей – Ботевград, както и инвентарните книги, в които впоследствие са вписани откритите находки[1]. За съжаление археологическата документация от старите разкопки е доста пестелива откъм информация. Единствено по-подробни са описанията за първите 2 – 3 сезона, от 1972 до 1974 г. Рядко се споменават откритите находки, а когато такива са упоменати, те са изредени общо. По тази причина почти е невъзможно да се направи сравнение между отбелязаните в документацията монети и описаните също доста пестеливо екземпляри в инвентарните книги на Исторически музей – Ботевград. Трудно може да се локализира и самото място на откриване на артефактите. Друг довод, който подтиква създаването на настоящето изследване е – погрешното описание на голяма част от монетите, вписани в инвентарните книги на музея от този период. След 1974 г. в повечето случаи под един инвентарен номер са въвеждани цяла група монети, а описанието често гласи „Ранновизантийски монети на Юстин I и Юстиниан I“ (Инвентарна книга № III – монети, инв. № 32-м). След извършена дигитализация на късноантичния нумизматичен материал от Боженишки Урвич през есента на 2024 г. се оказа, че сред монетите на Юстин I и Юстиниан I се откриват и други с коренно различна датировка и характеристики[2]. Така например при инв. № 32-м, съдържащ 15 монетни единици, описани като монети на Юстин I и Юстиниан I, има поне два броя на Анастасий, един на Юстин II със София и една монета на Каракала, сечена в Сердика[3]. Сред монетите от старите разкопки тук ще бъде разгледан нумизматич-

---

[1] Благодаря на Рени Петрова, директор на Исторически музей – Ботевград, за предоставения достъп до информация.

[2] Дигитализацията на късноантичния нумизматичен материал от крепост Боженишки Урвич е осъществена посредством специализирана техника за фотозаснемане и обработка на монети quickPX, предоставена за ползване от проект „Глухите камъни“ КП-06-Н80/6 от 2023, финансиран от ФНИ.

[3] За съжаление поради дългогодишната липса на специалист в сферата на нумизматиката сред служителите на Исторически музей – Ботевград не може категорично да се отхвърли и възможността да е допусната грешка при инвентаризация и някои монети случайно да са разместени с екземпляри от други инвентарни номера. Това донякъде би обяснило пропуските в описанията на инвентарната книга, но би компрометирало научната достоверност, които тези находки носят. От съществено значение са подновените проучвания на крепостта от 2023 – 2024 г. и тяхното продължаване. Новооткритият нумизматичен материал би подкрепил хронологическата възстановка, предложена тук, базирана основно на монети от старите разкопки, или да хвърли нова светлина на проучванията.

ният материал и от новите проучвания, осъществени през 2023 – 2024 г. В кратковременните разкопки през тези два сезона са регистрирани общо 23 монети. Към настоящето изследване е направен хронологически преглед, от най-ранните римски до най-късните късноантични монети, първо от старите разкопки през 70-те и 80-те години и след това за направата на сравнение са разгледани и монетите от новите проучвания.

Римски и късноантични монети от старите разкопки – хронологически преглед

Най-ранните нумизматични материали от старите разкопки на Боженишки Урвич могат да се свържат с второто десетилетие на III в. Става въпрос за две монети на Каракала, сечени в град Сердика по време на самостоятелното му управление между 211/212 – 217 г. (кат. № 1 – 2)[4]. От информацията в археологическия дневник не може да се възстанови мястото на тяхното откриване, както и в какъв пласт са намерени. Според проучванията от миналия век няма категорично регистриран пласт, който да доказва обитаване на крепостта по това време. Изследователите споменават, че на обекта се открива керамика от I-во хилядолетие пр. Хр., което потвърждава „тракийското присъствие“ (Василев 1983, 48 – 49). Още една монета от Боженишки Урвич може да се свърже с III в. – силно изтрита монета на Виминациум, сечена при Филип Араб през 244 – 249 г. (кат. № 3)[5]. Особеностите на терена са благоприятни там да е съществувало извънградско светилище през римската епоха – наличие на скален масив, пещери, гора, забележителна гледка към заобикалящия хинтерланд, воден източник в подножието на възвишението. Към този етап няма открита монументална архитектура. В скалния масив са регистрирани множество врязвания и ниши, но датирането им може да се свърже и с изградената през средновековието скална църква (Василев 1983, 45; Дишев 1992, 4). Само бъдещите проучвания могат да покажат, дали подобен обект е предшествал създаването на крепостта. Ако такъв е съществувал, то вероятно е попадал в градската територия на Сердика.

По-многоброен е нумизматичният материал от IV в., когато обитаване на крепостта определено е имало. В старите проучвания е споменато, че към този период се отнасят монети на Констанций

[4] И двете монети са описани в инвентарните книги на Исторически музей – Ботевград като ранновизантийски.

[5] Сред монетите от Боженишки Урвич има и още една римска провинциална монета или късноантичен фолис (29 мм, 14 г), но в изключително лошо състояние, силно изтрита, без видими образи. Хронологическите граници, в които може да бъде поставен този артефакт са изключително широки, поради което не е детайлно изследван тук (инв. № 32-м_13).

II, Валентиниан I и Теодосий I (Василев 1983). Три са монетите от типа FEL TEMP REPARATIO, с войник, пронизващ повален конник, сечени в периода 348 – 361 г., за Констанций II (кат. № 4 – 6). Само една е монетата, която се свързва с Валентиниановата династия от типа GLORIA ROMANORVM, с реверсно изображение на император, влачещ пленник, сечена в периода 364 – 378 г. за Валентиниан I, Валент и Грациан (кат. № 7). Повече на брой е нумизматичният материал за Теодосий I и наследниците му, отнасящ се за последните две десетилетия на IV в. и началото на V в. Монетите са в лошо състояние и само една категорично може да се определи като сечена за Теодосий I между 383 – 395 г. от типа SALVS REIPVBLICAE, с изображение на Виктория, влачеща пленник (кат. № 8). От същия тип, но по-малка по размери и в по-лошо качество, е друга монета, сечена може би за Теодосий или за някого от синовете му Аркадий и Хонорий (кат. № 9). Със самото начало на V в. (401 – 403 г.) трябва да се свържат две силно изтрити монети от типа CONCORDIA AVGG с реверсно изображение на седнала Константинополис и аверсен бюст на императора в ¾ изглед с военно облекло, шлем, щит и копие (кат. № 10 – 11). Към V в. може да се причисли и една изключително дребна монета (минима), с неясно изображение, диаметър под 1 см и тегло около половин грам (кат. № 12). За съжаление повечето монети са в изключително лошо състояние и информацията, която носят, е оскъдна. И все пак на базата на този материал може да се предположи обитаване на Боженишки Урвич в последните десетилетия на IV и началото на V в.

Разцветът на този обект през късната античност трябва да свържем с първата половина на VI в. Това личи от обилния нумизматичен материал за императорите Анастасий, Юстин I и Юстиниан I. Почти всички монети са фолиси – 40 нумии. За времето между двете парични реформи (498 – 512 г.) на Анастасий (Владимирова-Аладжова 2022, 36 – 37) е регистрирана само една монета от 40 нумии, която е с доста по-ниско тегло и диаметър от останалите негови екземпляри (кат. № 13). Монетата не е в особено добро състояние подобно на останалия нумизматичен материал, но ясно се вижда отсъствието на знак на официната, поради което може да се определи времето за нейното отсичане между 498 г. – 507 г. Поне още четири фолиса от 40 нумии носят името на Анастасий (кат. № 14 – 17), но отсечени в периода 512 – 518 г. При една от тези монети личи надписът с името на столичната монетарница Константинопол (кат. № 17). От старите разкопки на Боженишки Урвич два половин фолиса могат да се свържат с името на император Анастасий, сечени в Константинопол (кат. № 18 – 19). С това се ограничават сигурно определените монети за Анастасий.

Още четири броя, но значително в по-лошо състояние, могат да се поставят в широки хронологически граници от 512 г. до 538 г., сечени за Анастасий, Юстин I или Юстиниан I (кат. № 20 – 23).

Сигурно определените монети на император Юстин I (518 – 527 г.) са значително по-голям брой – 19 фолиса (кат. № 24 – 42) и един половин фолис (кат. № 43). Повечето монети са сечени в Константинопол (кат. № 24 – 35), като два фолиса са дело на монетарницата на Никомедия (кат. № 36 – 37). При останалите екземпляри не личи надписът с името на монетарницата (кат. № 38 – 43)[6]. Четири други екземпляра, сечени вероятно за Юстин I или Юстиниан I, могат да се отнесат към по-широк хронологически диапазон между 518 – 538 г., поради лошото им състояние (кат. № 44 – 48).

Най-многобройни са монетите на император Юстиниан I – 17 фолиса, 3 половин фолиса, една монета 16 нумии на Тесалоника, 1 златен тремис и 1 златен солид. В литература се споменава, че на крепостта са открити „златни монети на Юстин I и Юстиниан I" (Дишев 1992, 7). Вписаните в инвентарната книга на Исторически музей – Ботевград златни монети от Боженики Урвич са две, като едната явно погрешно е определена като монета на Юстин. Солидът е отсечен в столичната монетарница на Константинопол (кат. № 49) в периода между 542 – 565 г. (MIB I, № 7). Тремисът е в по-лошо състояние, но достатъчно добре запазен, за да може да се предположи, че е варварска имитации на златна монета на Юстиниан, сечена в Константинопол (кат. № 50). Теглото ѝ отговаря на стандартите, но не и иконографията. Изображението е схематично, а надписът на реверса – с правописни грешки. Имитацията на този тремис вероятно е отсечена в някоя локална монетарница през управлението на Юстиниан (527 – 565 г.).

Осем от фолисите на Юстиниан могат да се определят като отсечени преди голямата парична реформа на Юстиниан I през 538 – 539 г. (MIB I, p. 47; Владимирова-Аладжова 2022, 34; Михайлов 2023, 44). Шест от тези монети са отсечени в столичната монетарница (кат. № 51 – 56), една в Антиохия, след преименуването на града в Теуполис[7] (кат. № 57) и една монета с незапазен надпис на монетарница (кат. № 58). Останалите 9 фолиса са отсечени след монетната реформа на Юстиниан и следователно могат да бъдат датирани доста по-точно. Подредени са в хронологичен ред: кат. № 59 – XIII регнална година

[6] По периодизацията на В. Хан съществуват две хронологически групи монети при управлението на Юстин I – от 518 до 522 г. и от 522 до 527 г. (MIB I, p. 40 – 44). Изследваните тук монети на Юстин I могат да се разделят приблизително по равно и в двете категории.

[7] След силно земетресение, предизвикало разрушения в Антиохия в края на 528 г., градът е преименуван в Теуполис (Михайлов 2023, 43).

(539 – 540 г.); кат. № 60 – XIV регнална година (540 – 541 г.); кат. № 61 – XV регнална година (541 – 542 г.); кат. № 62 – XVI регнална година (542 – 543 г.); кат. № 63 – 65 – XVIII регнална година (544 – 545 г.); кат. № 66 – XXI регнална година (547 – 548 г.); и кат. № 67 – XXIV регнална година (550 – 551 г.) или XXIX регнална[8] (555 – 556 г.). Шест от фолисите са отсечени в Константинопол, а останалите три – в Кизик. Относно половин фолисите, при два от тях личат регналните години – XIV (кат. № 68) и XVI (кат. № 69). При последния половин фолис не личи ясно регналната година, но на базата на теглото може да се предположи, че е отсечен между 542 – 550 г. (кат. № 70) – през този период бронзовите номинали са с по-леко тегло в сравнение с монетите, отсечени в периода 538 – 542 г. (MIB I, p. 47 – 48; Владимирова-Аладжова 2022, 41; Михайлов 2023, 81). Последната монета на Юстиниан от 16 нумии (кат. № 71), сечена в Тесалоника, не е особено добре запазена, но може общо да се датира 538 – 547 г. (MIB I, № 169a-c).

От старите разкопки на Боженишки Урвич има само още две монети, описани в инвентарните книги като късноантични, които не са коментирани все още. По време на дигитализацията на нумизматичния материал от този обект направи впечатление, че в състава на инв. № 32-м една от монетите всъщност е на император Юстин II и съпругата му София (кат. № 72). Въпросният екземпляр е отсечен в Константинопол през 9-ата регнална година на този владетел – 573 – 574 г. От монетата на Юстин II се предполага, че животът в крепостта вероятно е продължил и по време на неговото управление. За съжаление на базата само на една монета трудно може да се направи заключение за финалния етап на съществуване на крепостта през Късната античност. Последната монета, която поражда дори повече съмнения, е анонимен фолис клас A2 (кат. № 73)[9], обособен в един инвентарен номер заедно с монети на Юстин I и Юстиниан I (инв. № 33-м). Монетата е отсечена в периода 976 – 1030/1035 г. (DOC III-2, 650, № A2). Други монети от X – XI в. не са откривани на крепостта. Както монетата на Юстин II, така и анонимният фолис се съхраняват в експозиция заедно с други късноантични и средновековни монети, произхождащи обаче от дарения за музея от първата половина на XX в. Това обстоятелство поражда и съмнение за допусната грешка и случайно разместване на някои инвентарни номера. По тази причина продължаването на

[8] Въпросната монета не е добре запазена и не личи ясно дали регналната година е XXIIII (24-та) или XXGIII (29-а).

[9] Анонимният фолис е пропуснат в статията за средновековните монети от Боженишки Урвич, публикувана през 2024 г. (Димитров, Петрова 2024, 145 – 168), поради погрешното й определяне в инвентарната книга на Исторически музей – Ботевград като късноантична монета.

разкопките на Боженишки Урвич е от огромно значение, за да разбули съмненията и да потвърди датировките, които нумизматичните материали носят.

Римски и късноантични монети от археологически сезони 2023 – 2024 г. – хронологически преглед

Възобновените разкопки на крепост Боженишки Урвич са инициирани от Исторически музей – Ботевград (финансирани от община Ботевград), с ръководители на разкопките през 2023 – 2024 г. – Рени Петрова (директор на ИМБд) и гл. ас. д-р Методи Златков (НАИМ – БАН). Една от основните причини за започване на проучването е обгрижването на крепостта, която се бе превърнала в обект на иманярски набези. Друга основна цел е добиването на нови данни за живота на крепостта. Разкопките породиха и идеята за обнародване на нумизматичния материал от този обект (Димитров, Петрова 2024, 145 –168; Златков, Петрова, Димитров (под печат) – а).

През първия археологически сезон 2023 г. дейността на разкопките е съсредоточена около укрепване на разрушени участъци на крепостната стена, проучване и зариване на иманярски изкопи, както и цялостно почистване на обекта, с цел по-добра социализация (Златков, Петрова, Димитров (под печат – а). Поради тази причина регистрираният нумизматичен материал е оскъден, две късноантични монети – една срязана и силно изтрита[10], както и една от типа SALVS REIPVBLICAE от края на IV в. През следващия сезон находките са значително повече, предимно монети.

Най-ранната монета, открита при новите разкопки, подобно на старите проучвания, е римска провинциална монета (кат. № 74). Тя представлява рядък тип, сечен за Луцила в град Пауталия между 177 – 180 г. (Ruzicka 1933, № 176; Тачев 2020, 69). Монетата е открита в насип, между камъни, поради което не дава ясна представа за по-ранен културен пласт. Въпросната находка обаче доказва, че на крепостта Боженишки Урвич се откриват и материали от римската епоха.

Нумизматичен материал от края на IV в. също е регистриран на Боженишки Урвич. Една от монетите е от типа CONCORDIA AVGGG, сечена за император Теодосий I – 378 – 383 г. (кат. № 75). На Теодосий I е регистрирана още една монета от типа SALVS REIPVBLICAE, отсечена в град Аквилея между 388 – 393 г. (кат. № 76). От същия монетен тип са намерени още три монети – две от сезон 2024, както и вече споменатата монета от 2023 г. (кат. № 77 – 79).

[10] Въпросната монета, както и друг срязан екземпляр, но от разкопките през 2024 г., не са каталогизирани за настоящето изследване, тъй като идентификацията им е спорна и с широки хронологически граници.

Те са значително по-изтрити и не може да се определи категорично за кой император са отсечени и в коя монетарница. Тези материали потвърждават обитаването на обекта към края на IV в., когато вероятно е построена и една от крепостните стени (Златков, Петрова, Димитров (под печат) – b).

Другите две крепостни стени, които могат да се видят на обекта, са издигнати най-вероятно през първата половина на VI в., като на места трасето на най-ранната стена се препокрива от по-късната вътрешна, откогато е и най-изобилният нумизматичен материал, открит при новите проучвания[11]. Най-ранната монета от този период е на император Анастасий, фолис, сечен в Константинопол през 512 – 518 г. (кат. № 80). С името на следващия император, Юстин I, са намерени две монети, една сечена в Никомедия (кат. № 81) и една – в столичната монетарница (кат. № 82). Подобно на старите проучвания, макар и с доста по-малки мащаби, през археологически сезони 2023 – 2024 г. най-многобройният нумизматичен материал се свързва с император Юстиниан I. Монетите с неговия образ са четири на брой, отсечени след реформата му от 538 – 539 г. Всички са добре запазени, с ясно видими регнални години – две монети с регнална година XIII – 539 – 540 г. (кат. № 83 – 84); една със XVII – 543 – 544 г. (кат. № 85); и една с регнална година XXX – 556 – 557 г. (кат. № 86). Единствено най-късната монета е отсечена в монетарницата на Кизик, докато останалите – в Константинопол. Макар и оскъден, нумизматичният материал допълва информацията от старите проучвания, като предоставя и нови данни за живота на крепостта Боженишки Урвич[12].

СРАВНЕНИЕ И ИЗВОДИ

Независимо че новите проучвания все още не са придобили мащаба на разкопките от 70-те и 80-те години, нумизматичният материал позволява да бъде осъществен сравнителен анализ.

---

[11] През археологически сезони 2024 – 2025 г. бе проучван участък между вътрешната и външната стена. Културните пластове все още не са изчерпани напълно, но към момента стратиграфията показва поне три ясни етапа на обитаване – средновековен от XIV в., чиито културни напластявания се намират над останките от вътрешната крепостна стена (т.е. тя не е функционирала през средновековието поне в конкретния участък), късноантичен с регистрирана сграда с монети от VI в., долепена на фуга до северното лице на вътрешната крепостна стена, следва пласт с деструкции от вътрешната крепостна стена, локализиран директно под пода на сградата от VI в., а под деструкциите е регистриран пласт с нумизматични материали от края на IV в. (Златков, Петрова, Димитров (под печат) – b). Благодаря на ръководителите на обекта, гл. ас. д-р Методи Златков и Рени Петрова, за подкрепата и съдействието.През 2024 г. в най-горния културен пласт от средновековието бяха открити две бронзови монети на цар Иван Александър от последните години на неговото управление (1365 – 1371 г.)

[12] През археологически сезон 2025 г. на крепост Боженишки Урвич бяха открити още 13 късноантични монети, измежду които два солида на император Юстиниан I. Находките са предадени за реставрация и ще бъдат публикувани на следващ етап от проучванията, след като бъдат професионално третирани от реставратор.

Направената ревизия на идентифицираните през миналия век монети доказва наличието на по-ранен нумизматичен материал от римската епоха на Боженишки Урвич. Новите проучвания също го потвърждават, макар да не е известно към момента дали тези монети произхождат от по-ранни културни напластявания, или са били в състава на по-късни пластове от Късната античност.

Монетите от всички кампании ясно показват активност към края на IV в. и то предимно по времето на Теодосий I и неговите синове. Докога точно продължава животът на крепостта през този период е трудно да се каже, но в началото V в. или по-общо казано през първата половина на века крепостта може би е пострадала от варварско нашествие или е изоставена по друга причина от населението. Сигурни материали от средата и втората половина на V в. не са регистрирани – единствено силно обезличен центенионалис (минима) с доста широка датировка, който може да е бил в състава на културен пласт от началото на VI в.

Сходно на старите проучвания и при новите нумизматичният материал от първата половина на VI в. е най-изобилен. Най-многобройни са монетите на император Юстиниан както от старите проучвания, така и от новите; следвани по брой от тези на Юстин I и най-малко като количество са тези за Анастасий. Прави впечатление, че преобладават монети от най-големия номинал 40 нумии (фолиси), а по-дребните номинали са рядкост. В двата етапа от проучванията изключително важни са монетите, отсечени след реформата на Юстиниан от 538 – 539 г., тъй като могат да предоставят най-късната дата, към която крепостта със сигурност е функционирала през Късната античност. Новите изследвания доказват, че поне към 556/557 г. животът на това място е продължавал, основавайки се на фолиса, отсечен в Кизик през 30-ата регнална година на Юстиниан. Ако може да сме сигурни, че и монетата на Юстин II, емитирана през 573 – 574 г., произхожда категорично от Боженишки Урвич, то може да приемем дори по-късна дата, до която крепостта е съществувала[13].

Монетарници през VI в.

За повече от 2/3 нумизматичен материал от VI в. има данни за монетарниците, които са секли монетите, разпространени на Боженишки Урвич (**Таблица № 1**). Най-популярна определено е столичната монетарница. От всички монети от този период повече

[13] Разглеждането отделно на материалите от новите разкопки с тези от старите е от съществена важност за целите на проучването. Това е породено от пестеливата и недостатъчно информативна документация на археологическите разкопки от 70-те и 80-те години; от прекомерно големия брой грешки в инвентарните книги и съмненията за евентуално разместени находки от фонда на Исторически музей – Ботевград.

Датировка	Монетарници					Неизвестна монетарница	Общо
	CON	TES	NIC	ANT	KYZ		
Анастасий (498 – 512 г.)	-	-	-	-	-	1	1
Анастасий (512 – 518 г.)	4	-	-	-	-	3	7
512 – 538 г.	2	-	-	-	-	2	4
Юстин I (518 – 527 г.)	13	-	3	-	-	6	22
518 – 538 г.	2	-	-	-	-	3	5
Юстиниан I (527 – 538 г.)	6	-	-	1	-	1	8
Юстиниан I (527 – 562 г.)	-	1	-	-	-	-	1
Юстиниан I (539 – 540 г.)	2	-	-	-	1	-	3
Юстиниан I (540 – 541 г.)	2	-	-	-	-	-	2
Юстиниан I (541 – 542 г.)	1	-	-	-	-	-	1
Юстиниан I (542 – 543 г.)	1	-	1	-	-	-	2
Юстиниан I (542 – 550 г.)	-	-	-	-	-	1	1
Юстиниан I (542 – 565 г.)	1	-	-	-	-	-	1
Юстиниан I (543 – 544 г.)	1	-	-	-	-	-	1
Юстиниан I (544 – 545 г.)	2	-	-	-	1	-	3
Юстиниан I (547 – 548 г.)	-	-	-	-	1	-	1
Юстиниан I (550 – 551 г.)	1	-	-	-	-	-	1
Юстиниан I (556 – 557 г.)	-	-	-	-	1	-	1
Юстин II (573 – 574 г.)	1	-	-	-	-	-	1
Общ брой	39	1	4	1	4	17	**65**

от половината със сигурност са били отсечени в монетарницата на Константинопол. Доста са на брой и монетите без ясно ателие, в което са произведени. Повечето монети с неизвестни монетарници са от времето на Анастасий и Юстин I, чиито монети са запазени в по-лошо състояние. След столичната монетарница най-добре представени в Боженишки Урвич са монетите на Никомедия и Кизик. При тях може да се разграничи, че екземплярите на Никомедия са предимно от времето на Юстин I, докато за отсечените в Кизик – всички са емитирани по времето на Юстиниан след неговата голяма реформа. Към момента от монетарницата в Антиохия е известна само една монета на Юстиниан. Същото важи и за Тесалоника, откъдето има само една монета 16 нумии на Юстиниан I.

ПАРАЛЕЛИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ ДУМИ

В района около крепост Боженишки Урвич са локализирани още редица фортификации, които вероятно са били част от укрепителната мрежа на империята през късната античност. За съжаление повечето крепости не са проучени и до ден днешен са обект на активна иманярска дейност.

Един от изследваните обекти в близост до Боженишки Урвич е античната крепост Боровец[14], край с. Разлив (общ. Правец). Тя е обект на дългогодишни проучвания от историческия музея в град Правец и неговия директор Татяна Борисова (Борисова 2011, 40). На крепостта се регистрирани пластове от римската епоха, със значителен нумизматичен материал от II – III в. Животът там изглежда е бил изключително активен през втората половина на III в., както и през IV в. Документирани са множество структури, керамика и различни находки, включително монети, които потвърждават динамичния живот там през този период (Борисова, Занева, Стайков 2016, 26 – 28). Проучвателите датират изграждане на крепостна стена в края на III – IV в., като във вътрешността отделни сгради са съществували през различни периоди. Нумизматични материали от IV в. са регистрирани за времето на Константин I (306 – 337 г.) и синовете му, Валент (364 – 378 г.), Теодосий I (379 – 395 г.) и неговите наследници. Изследователите споменават, че животът на крепостта продължава и през V в., документирани са монети на Марциан (450 – 457 г.). Дейността на Боровец се развива и през VI в., когато се откриват монети на Юстин I (518 – 527 г.) и Юстиниан I (527 –565 г.). Предположено е, че крепостта е обитавана до втората половина на VI в. – началото на VII в. (Борисова, Занева, Стайков 2016, 32 – 38; Борисова 2021, 58 – 59).

Изглежда, че животът на Боровец е бил доста по-активен от този на Боженишки Урвич, що се касае до римската епоха и през IV – V в. През VI в., когато е разцветът на Урвич, явно и жителите на Боровец развиват своя бит. Въпреки изказаната хипотеза, че животът на Боровец продължава и през втората половина на VI в. до началото на VII в., монетен материал след управлението на Юстиниан I не е публикуван[15]. Не е изключено съществуването и на двете крепости да приключва относително по едно и също време скоро след средата на VI в.

На около 30 км северозападно от Боженишки Урвич е проучена друга крепост, която е била от съществено значение за региона. Става въпрос за Калето при Мездра. Първоначално изследвано през 70-те до 90-те години на XX в., но приключено без значителна публикация. В началото на XXI в. системните проучванията са възобновени и ръководени от Сергей Торбатов и Георги Ганецовски.

---

[14] Боровец е разположен в югоизточна посока от Боженишки Урвич на около 7 км пряка въздушна линия.

[15] При разговор с колега археолог, участващ редовно на разкопките на крепост Боровец, с мен бе споделена информация, че на този етап на проучванията за времето след Юстиниан I е регистрирана само една монета – половин фолис на император Юстин II със София, сечен в Тесалоника през 569/570 г. Благодаря на археолог Николай Маринов за информацията.

Резултатите от новите изследвания предоставят изобилно количество данни, публикувани в редица научни трудове. На обекта е доказано съществуване на укрепление още от римската епоха, наличие на култов обект от III в. и укрепено селище от IV – VI в. През първата половина на V в. Калето пострадва от земетресение, съчетано и от вражески набези на хуните. Животът там замира и възстановяването се предприема чак към края на V в. и през първата половина на VI в. През Късната античност този обект продължава да съществува докъм края на VI в. – началото на VII в., а разрушаването му може да се свърже с някое от нашествията на авари и славяни (Торбатов 2009, 42 – 51; Torbatov 2011, 158 – 160). Сходни събития през първата половина на V в. може би са се случили и на Боженишки Урвич. Близостта на двата обекта предопределя възможността земетресението да е нанесло поражения и на крепостта над днешното село Боженица. Ако не този катаклизъм, то може би хунските нашествия са предначертали изоставянето на Боженишки Урвич през първата половина на V в. Регистрираната в негатив средна крепостна стена по всяка вероятност е претърпяла бедствие, довело до нуждата в по-късно време, тоест през първата половина на VI в., да се изградят две нови стени.

Боженишки Урвич изглежда просъществува докъм третата четвърт на VI в., когато зачестяват все повече нашествията на кутригури (българи), славяни и авари. Варварските народи започват по-често да проникват в Тракия, като при някои от нападенията е засегнат и град Сердика (Владимирова-Аладжова 2022, 17 – 18). Навярно крепостта над днешното с. Боженица не оцелява до големите аваро-славянски нашествия от последните две десетилетия на VI в. при императорите Тиберий Константин (578 – 582 г.) и Маврикий Тиберий (582 – 602 г.), за които към момента не са регистрирани нумизматични материали от Боженишки Урвич.

КАТАЛОГ

Монети от проучванията през 70-те и 80-те години на XX в.

Кат. № 1 – Каракала (211/212 – 217 г.).
Аверс: Бюст с венец, броня, брада, надясно. [AVT K M AVP] CEV / [ANTΩNEINOC].
Реверс: Хермес гол, прав, насреща, държи кесия с дясната ръка, а с лявата кадуцей; вляво пред краката му – петел. [OVΛΠI]AC / CEPΔI[KHC].
Монетарница – Сердика.
29 мм; 14,11 г; die axis 1h; инв. № 32-м_11; **обр. 1.**
Ruzicka 1915, № 228; Мушмов 1926, № 409 – 410; Христова, Жеков 2007, № 12.18.10.4; Varbanov 2007, № 2359 – 2362.

Кат. № 2 – Каракала (211/212 – 217 г.).
Аверс: Бюст с венец, броня, брада, надясно. [AVT K M AV]P CEV[H / ANTΩNEINOC].
Реверс: Дионис гол, прав, насреща, с глава наляво, с дясната ръка държи кантарос, от който излива течност над пантера; с лявата ръка се подпира на тирс. OVΛΠIAC / CE[PΔIKHC].
Монетарница – Сердика.
30 мм; 14,75 г; die axis 1h; инв. № 92-м_2; **обр. 2.**
Ruzicka 1915, № 229 – 231, 232 – 238; Мушмов 1926, № 203 – 209; Христова, Жеков 2007, № 12.18.8.1 – 4; Varbanov 2007, № 2270 – 2274.

Кат. № 3 – Филип I (244 – 249 г.).
Аверс: Бюст надясно, силно обезличен. [IMP M IVL] PHILIPPV[S AVG].
Реверс: Персонификация на Мизия права, насреща, глава наляво, между бик отляво и лъв отдясно. P M S COL VIM, AN V.
Монетарница – Виминациум.
27 мм; 11,15 г; die axis 7 h; инв. № 63-а; **обр. 3.**
Varbanov 2005, № 130 – 138.

Кат. № 4 – Констанций II (348 – 361 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N CONSTAN/TIVS P F AVG.
Реверс: Войник пронизва повален конник. FEL TEMP REPARATIO.
17 мм; 1,40 г; die axis 6 h; инв. № 62-а; **обр. 4.**
RIC VIII, 436, № 90.

Кат. № 5 – Констанций II (348 – 361 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно.
Реверс: Войник пронизва повален конник. Тип FEL TEMP REPARATIO.
19 мм; 2,44 г; die axis 12 h; инв. № 69-а; **обр. 5.**
RIC VIII, 436, № 90.

Кат. № 6 – Констанций II (348 – 361 г.) – умишлено орязана.
Аверс: Бюст с диадема надясно.
Реверс: Войник пронизва повален конник. Тип FEL TEMP REPARATIO.
11 мм; 0,84 г; die axis 12 h; инв. № 74-а; **обр. 6.**
RIC VIII, 436, № 90.

Кат. № 7 – Валент, Валентиниан I или Грациан (364 – 378 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно.
Реверс: Император в ход надясно, влачи пленник. Тип GLORIA ROMANORVM.
17 мм; 1,68 г; die axis 6 h; инв. № 64-а; **обр. 7.**
RIC IX, 219 – 220, № 40 – 41.

Кат. № 8 – Теодосий I (383 – 395 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N THEODO/SIVS P F AVG.
Реверс: Виктория права, в ход наляво, държи трофей с дясната ръка и влачи пленник с лявата ръка. SALVS REI/PVBLICAE.
14 мм; 1,39 г; die axis 6 h; инв. 65-а; **обр. 8.**
RIC IX, 292, № 67.

Кат. № 9 – Теодосий I, Аркадий, Хонорий или Валентиниан II (383 – 395 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно.
Реверс: Виктория права, в ход наляво, държи трофей с дясната ръка и влачи пленник с лявата ръка. Тип SALVS REIPVBLICAE.
11 мм; 0,71 г; die axis 12 h; инв. № 73-а; **обр. 9.**
RIC IX, 292, № 67.

Кат. № 10 –Аркадий или Хонорий (401 – 403 г.).
Аверс: Бюст с диадема, шлем и броня насреща в ¾ изглед, държи копие и щит.
Реверс: Константинополис на трон насреща, глава наляво, държи дълъг жезъл и Виктория на кълбо, под десния ѝ крак – прора. Тип CONCORDIA AVGG.
15 мм; 1,64 г; die axis 12 h; инв. № 70-а; **обр. 10.**
RIC X, 248, № 85 – 100.

Кат. № 11 – Аркадий или Хонорий (401 – 403 г.).
Аверс: Бюст с диадема, шлем и броня насреща в ¾ изглед, държи копие и щит.
Реверс: Константинополис на трон насреща, глава наляво, държи дълъг жезъл и Виктория на кълбо, под десния ѝ крак – прора. Тип CONCORDIA AVGG.
15 мм; 0,97 г; die axis 6 h; инв. № 71-а; **обр. 11.**
RIC X, 248, № 85 – 100.

Кат. № 12 – центенионалис (минима) от V в.
Аверс: Бюст.
Реверс: Вероятно образ на неясен монограм.
9 мм; 0,60 г; инв. № 72-а; **обр. 12.**

Кат. № 13 – Анастасий – фолис 40 нумии (498 – 507 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. [D N ANASTA]/SIVS P P AVG.
Реверс: M, отгоре кръст, вдясно полумесец.
24,5 мм; 10,05 г; die axis 6 h; инв. № 38-м; **обр. 13.**
MIB I, № 22.

Кат. № 14 – Анастасий – фолис 40 нумии (512 – 518 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N A[NASTA/S]IVS P P AVI.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда.
32 мм; 13,91 г; die axis 6 h; инв. № 32-м_5; **обр. 14.**
MIB I, № 27.

Кат. № 15 – Анастасий – фолис 40 нумии (512 – 518 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N ANA[STA/SI]VS P P AVG.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда, отдолу знак на първа официна - A.
34 мм; 14,29 г; die axis 7 h; инв. № 36-м; **обр. 15.**
MIB I, № 27; MIBE I, 27.

Кат. № 16 – Анастасий – фолис 40 нумии (512 – 518 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N ANAS[TA/SI]VS P P [AVG].
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда.
32 мм; 16,76 г; die axis 6 h; инв. № 32-м_3; **обр. 16.**
MIB I, № 27; MIBE I, 27.

Кат. № 17 – Анастасий – фолис 40 нумии (512 – 518 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N A[NASTA]/SIVS P P AVI.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
32 мм; 16,76 г; die axis 6 h; инв. № 32-м_3; **обр. 17.**
MIB I, № 27; MIBE I, 27.

Кат. № 18 – Анастасий – половин фолис 20 нумии (498 – 512 г.).
Аверс: **Б**юст с диадема надясно. [D N ANASTA]/SIVS [P P AVG].
Реверс: K, вляво дълъг кръст, вдясно знак на четвърта официна – Δ.

26 мм; 5,35 г; die axis 12 h; инв. 32-м_8; **обр. 18.**
MIB I, № 32; MIBE I, 32.

Кат. № 19 – Анастасий – половин фолис 20 нумии (512 – 518 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N ANA[STA/SIVS P P AVG].
Реверс: K, вляво дълъг кръст, вдясно неясен знак за официна.
27 мм; 8,03 г; die axis 6 h; инв. 56-а; **обр. 19.**
MIB I, № 33; MIBE I, 33.

Кат. № 20 – фолис 40 нумии (512 – 538 г.).
Аверс: Бюст надясно.
Реверс: M, отдолу знак на първа официна – A.
28,5 мм; 14,26 г; die axis 6 h; инв. 32-м_7; **обр. 20.**

Кат. № 21 – фолис 40 нумии (512 – 538 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. … / … P P AVI.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда.
29 мм; 13,64 г; die axis 12 h; инв. 32-м_12; **обр. 21.**

Кат. № 22 – фолис 40 нумии (512 – 538 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. … / … P P A[VI].
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно кръст.
Монетарница – Константинопол.
28,5 мм; 14,43 г; die axis 11 h; инв. 32-м_9; **обр. 22.**

Кат. № 23 – фолис 40 нумии (512 – 538 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
31 мм; 15,45 г; die axis 1 h; 4; инв. 34-а; **обр. 23.**

Кат. № 24 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 522 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. [D N IVSTI]/NVS P P AVG.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
30 мм; 12,83 г; die axis 6 h; инв. № 10-м_3; **обр. 24.**
MIB I, № 11; MIBE I, № 11.

Кат. № 25 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 522 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. [D N IV]STI/NVS P P AVI.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда, отдолу знак на четвърта официна – Δ. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
31,5 мм; 17,10 г; die axis 7 h; инв. № 38-а; **обр. 25.**
MIB I, № 11; MIBE I, № 11.

Кат. № 26 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 522 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N IVS[TI]/NVS P P A[VG].
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда, отдолу знак на пета официна – E. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
33,5 мм; 16,80 г; die axis 6 h; инв. № 93-м_3; **обр. 26.**
MIB I, № 11; MIBE I, № 11.

Кат. № 27 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 522 г.).
Аверс: Бюст надясно. [D N IVS]TI/NV[S P P AVG].
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда, отдолу знак на пета официна – E. В отреза – CON.

Монетарница – Константинопол.
33 мм; 12,62 г; die axis 6 h; инв. № 33-м_6; **обр. 27.**
MIB I, № 11; MIBE I, № 11.

Кат. № 28 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 522 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N IVSTI/NVS P P AVI.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда, отдолу знак на официната, може би – Δ. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
28 – 30 мм; 13,70 г; die axis 6 h; инв. № 33-м_2; **обр. 28.**
MIB I, № 11; MIBE I, № 11.

Кат. № 29 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 522 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N IVSTI/NVS P P AVI.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда, отдолу знак на втора официна – B. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
30 – 31,5 мм; 15,96 г; die axis 6 h; инв. № 33-м_3; **обр. 29.**
MIB I, № 11; MIBE I, № 11.

Кат. № 30 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 527 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. [D N IVSTI]/NVS P [P AVG].
Реверс: M, вляво звезда, отдолу знак на официната – A или Δ. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
30,5 – 31 мм; 13,86 г; die axis 6 h; инв. № 39-м_3; **обр. 30.**

Кат. № 31 – Юстин I – фолис 40 нумии (522 – 527 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N IVSTI/[NVS] P P AVI.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно кръст, отдолу знак на Втора официна – B. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
29,5 – 30,5 мм; 15,98 г; die axis 6 h; инв. № 33-а; **обр. 31.**
MIB I, № 12; MIBE I, № 12.

Кат. № 32 – Юстин I – фолис 40 нумии (522 – 527 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N IVSTI/N[VS P P AVG].
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно кръст, отдолу знак на четвърта официна – Δ. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
32 мм; 14,84 г; die axis 7 h; инв. № 10-м_2; **обр. 32.**
MIB I, № 12; MIBE I, № 12.

Кат. № 33 – Юстин I – фолис 40 нумии (522 – 527 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N IVSTI/NVS P P AVI.
Реверс: M, вляво звезда, вдясно кръст. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
30 – 31,5 мм; 16,13 г; die axis 7 h; инв. № 92-м_3; **обр. 33.**
MIB I, № 12; MIBE I, № 12.

Кат. № 34 – Юстин I – фолис 40 нумии (522 – 527 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N IVSTI/NVS P P AVG.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно кръст, отдолу знак на първа официна – A. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
31,5 – 32 мм; 15,81 г; die axis 6 h; инв. № 15-м; **обр. 34.**
MIB I, № 12; MIBE I, № 12.

Кат. № 35 – Юстин I – фолис 40 нумии (522 – 527 г.).

Аверс: Бюст с диадема надясно.
Реверс: М, отгоре кръст, вляво полумесец, вдясно кръст, отдолу знак на първа официна – Е. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
31 – 31,5 мм; 14,98 г; die axis 6 h; инв. № 32-м_1; **обр. 35.**
MIBE I, № N15.

Кат. № 36 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 522 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно, отгоре – кръст. D N IVSTI/NVS P P AVG.
Реверс: М, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда, отдолу знак на втора официна – В. В отреза – NIKM.
Монетарница – Никомедия.
31 – 32 мм; 15,44 г; die axis 7 h; инв. № 33-м_1; **обр. 36.**
MIB I, № 35a; MIBE I, № 35a.

Кат. № 37 – Юстин I – фолис 40 нумии (522 – 527 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N IVSTI/NVS P P AVG.
Реверс: М, отгоре кръст, вляво кръст, вдясно кръст, отдолу знак на втора официна – В. В отреза – NIKM.
Монетарница – Никомедия.
30,5 – 31,5 мм; 15,10 г; die axis 7 h; инв. № 35-а; **обр. 37.**
MIB I, № 38; MIBE I, № 38.

Кат. № 38 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 527 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. [D N IVSTI]/NVS P P AV.
Реверс: М, вляво звезда, вдясно кръст.
31 мм; 13,78 г; die axis 6 h; инв. № 14-м_2; **обр. 38.**

Кат. № 39 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 527 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. [D N I]VSTI/N[VS P P AVG].
Реверс: М, отгоре кръст, вдясно кръст, отдолу знак на пета официна – Е.
29 мм; 13,34 г; die axis 6 h; инв. № 32-а; **обр. 39.**

Кат. № 40 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 527 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. [D N I]VSTI/[NVS P P AVG].
Реверс: М, отгоре кръст, вляво звезда.
28,5 – 29 мм; 13,34 г; die axis 7 h; инв. № 32-м_10; **обр. 40.**

Кат. № 41 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 527 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. [D] N IVSTI/NVS [P P AVG].
Реверс: М, вляво звезда, вдясно звезда. Отдолу знак на първа официна – А.
30,5 мм; 12,12 г; die axis 6 h; инв. № 35-м_2; **обр. 41.**

Кат. № 42 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 527 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N IVSTI/NVS P P [AVG].
Реверс: М, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно кръст.
30,5 – 31,5 мм; 14,37 г; die axis 12 h; инв. № 37-а; **обр. 42.**

Кат. № 43 – Юстин I – половин фолис 20 нумии (518 – 527 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N] IVSTI/[NVS P P AVG].
Реверс: К, вляво дълъг кръст.
23,5 – 25 мм; 8,02 г; die axis 6 h; инв. № 75-а; **обр. 43.**

Кат. № 44 – фолис 40 нумии (518 – 538 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. … / VS P P …
Реверс: М, вляво кръст, вдясно кръст, отдолу знак на първа официна – А. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.

28 мм; 15,97 г; die axis 6 h; инв. 60-а; **обр. 44.**

Кат. № 45 – фолис 40 нумии (518 – 538 г.).
Аверс: Бюст надясно. … STI …
Реверс: М, отгоре кръст, вляво звезда.
30,5 мм; 13,23 г; die axis 7 h; инв. 20-м_3; **обр. 45.**

Кат. № 46 – фолис 40 нумии (518 – 538 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. … V… / …
Реверс: М, отгоре кръст, вляво кръст, вдясно кръст.
29,5 – 30 мм; 13,76 г; die axis 6 h; инв. 32-м_4; **обр. 46.**

Кат. № 47 – фолис 40 нумии (518 – 538 г.).
Аверс: Бюст надясно. … /NV … или /ANV …
Реверс: М, отгоре кръст, вдясно звезда, отдолу знак на пета официна – Е. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
34 мм; 17,19 г; die axis 6 h; инв. 91-м; **обр. 47.**

Кат. № 48 – фолис 40 нумии (518 – 538 г.).
Аверс: Бюст с дидадема надясно. … /NVS P P … или /ANVS P P …
Реверс: М, вляво кръст, вдясно кръст.
31 мм; 15,99 г; die axis 6 h; инв. 92-м_1; **обр. 48.**

Кат. № 49 – Юстиниан I – солид (542 – 565 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит. D N IVSTINI/ANVS P P AVI.
Реверс: Крилат ангел прав, насреща, с дясната ръка държи дълъг жезъл, завършващ със ставрограма, с лявата държи кълбо с кръст, вляво звезда. VICTORI/A AVGEG[16] Е. В отреза – CONOB.
Монетарница – Константинопол.
19,5 мм; 4,40 г; die axis 6 h; инв. 12-м; **обр. 49.**
MIB I, № 7.

Кат. № 50 – Юстиниан I – имитация на тремис (527 – 565 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. Схематичен образ. D N IVSTINI/ANVS P P [A].
Реверс: Виктория права насреща, държи венец и кълбо с кръст. […]TOROA AVSTORVM. В отреза […]NOB.
15 мм; 1,51 г; die axis 6 h; инв. 17-м; **обр. 50.**

Кат. № 51 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (527 – 538 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N [IVSTINI]/ANV[S P P AVG].
Реверс: М, вляво звезда. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
30,5 мм; 13,86 г; die axis 7 h; инв. № 20-м_5; **обр. 51.**
MIBE I, № 83 – 86.

Кат. № 52 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (527 – 538 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. [D N IV]STINI/ANVS P P AVG.
Реверс: М, отгоре кръст, вляво звезда, отдолу знак на първа официна – А. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
30 – 31 мм; 17,24 г; die axis 12 h; инв. № 59-а; **обр. 52.**
MIBE I, № 83 – 86.

[16] Завършващата част на легендата не е характерна. Надписът би трябвало да бъде AVGGG, но при конкретния солид е AVGEG.

Кат. № 53 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (532 – 537 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. [D N] IVSTINI/[ANVS P P AVG].
Реверс: М, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно кръст. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
31 мм; 15,34 г; die axis 6 h; инв. № 32-м_6; **обр. 53.**
MIB I, № 84; MIBE I, № 84.

Кат. № 54 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (532 – 537 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. [D N] IVSTINI/ANV[S P P AVG].
Реверс: М, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно кръст, отдолу знак на официна – Δ. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
31 мм; 17,24 г; die axis 6 h; инв. № 33-м_5; **обр. 54.**
MIB I, № 84; MIBE I, № 84.

Кат. № 55 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (532 – 537 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N IVSTINI/ANVS P P AV.
Реверс: М, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно кръст. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
29 – 32 мм; 14,61 г; die axis 7 h; инв. № 33-м_7; **обр. 55.**
MIB I, № 84; MIBE I, № 84.

Кат. № 56 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (532 – 537 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N IVSTINI/ANVS P P A[VG].
Реверс: М, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно кръст, отдолу знак на официна – Δ. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
30 – 32 мм; 16,03 г; die axis 7 h; инв. № 10-м_1; **обр. 56.**
MIB I, № 84; MIBE I, № 84.

Кат. № 57 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (537 – 538 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N IVSTINI/ANVS P P AVI.
Реверс: М, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда, отдолу знак на официна – Δ. В отреза – ΘΥΠΟΛS.
Монетарница – Антиохия.
30 – 31 мм; 13,64 г; die axis 6 h; инв. № 20-м_2; **обр. 57.**
MIB I, № 131; MIBE I, № 131.

Кат. № 58 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (527 – 538 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. [D N IVSTINI]/ANVS P P AVG.
Реверс: М, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно кръст или звезда.
29,5 мм; 17,12 г; die axis 6 h; инв. № 20-м_1; **обр. 58.**

Кат. № 59 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (539 – 540 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит. D N IVSTINI/ANVS P P AVI
Реверс: М, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XIII, отдолу знак на втора официна – B. В отреза – KYZ.
Монетарница – Кизик.
39 – 40,5 мм; 20,64 г; die axis 12 h; инв. № 14-м_1; **обр. 59.**
DOC I, № 165b; MIB I, № 120a; MIBE I, № 120a.

Кат. № 60 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (540 – 541 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит. D N IVSTINI/ANVS P [P AVI]
Реверс: М, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XIV, отдолу знак на първа официна – A. В отреза – CON.

Монетарница – Константинопол.
41 мм; 17,59 г; die axis 6 h; инв. № 93-м_2; **обр. 60.**
DOC I, № 39a.1; MIB I, № 95a; MIBE I, № 95a.

Кат. № 61 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (541 – 542 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит, вдясно кръст. [D N IVS]TINI/ANVS P P AVI.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XV, отдолу знак на втора официна – B. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
36,5 – 37 мм; 19,38 г; die axis 7 h; инв. № 57-а; **обр. 61.**
DOC I, № 40a.1; MIB I, № 95a; MIBE I, № 95a.

Кат. № 62 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (542 – 543 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит, вдясно кръст. D N IVSTINI/ANVS P P AVI.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XVI, отдолу знак на пета официна – E. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
35,5 мм; 20,06 г; die axis 7 h; инв. № 55-а; **обр. 62.**
DOC I, № 41e.2; MIB I, № 95a; MIBE I, № 95a.

Кат. № 63 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (544 – 545 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит, вдясно кръст. D N IVSTINI/[ANVS] P P A.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XVIII, отдолу знак на първа официна – A. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
31 мм; 17,70 г; die axis 7 h; инв. № 58-а; **обр. 63.**
DOC I, № 43f; MIB I, № 95a; MIBE I, № 95a.

Кат. № 64 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (544 – 545 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит, вдясно кръст. D N IVSTINI/ANVS P P V.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XVIII, отдолу знак на пета официна – E. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
33,5 мм; 19,54 г; die axis 12 h; инв. № 33-м_4; **обр. 64.**
DOC I, № 43f; MIB I, № 95a; MIBE I, № 95a.

Кат. № 65 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (544 – 545 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит, вдясно кръст. D N IVSTINI/ANVS P P AVI.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XVIII, отдолу знак на втора официна – B. В отреза – KYZ.
Монетарница – Кизик.
36 мм; 17,97 г; die axis 6 h; инв. № 93-м_1; **обр. 65.**
DOC I, № 170a.1; MIB I, № 95a; MIBE I, № 95a.

Кат. № 66 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (547 – 548 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит, вдясно кръст. D N IVSTINI/ANVS P P AVI.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XXI, отдолу знак на първа официна – A. В отреза – KYZ.
Монетарница – Кизик.
37 мм; 15,93 г; die axis 6 h; инв. № 25-м; **обр. 66.**
DOC I, № 173a.1; MIB I, № 95a; MIBE I, № 95a.

Кат. № 67 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (550 – 551 г. или 555 – 556 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит, вдясно кръст.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XXIV или XXIX, отдолу знак на втора официна – B. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
32 – 32,5 мм; 14,28 г; die axis 6 h; инв. № 32-м_2; **обр. 67.**
MIB I, № 95a; MIBE I, № 95a.

Кат. № 68 – Юстиниан I – половин фолис 20 нумии (540 – 541 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит. D N IVSTINI/ANV[S P P AVG].
Реверс: K, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XIV, отдолу знак на първа официна – A.
Монетарница – Константинопол.
30 мм; 9,65 г; die axis 11 h; инв. № 20-м_4; **обр. 68.**
DOC I, № 64a.2; MIB I, № 96; MIBE I, № 96.

Кат. № 69 – Юстиниан I – половин фолис 20 нумии (542 – 543 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит, вдясно кръст. D N IVSTINI/ANVS P P AVI.
Реверс: K, отгоре ставрограма, вляво ANNO, вдясно регнална година XVI, отдолу – NI.
Монетарница – Никомедия.
29 мм; 10 г; die axis 6 h; инв. № 61-а; **обр. 69.**
MIB I, № 116; MIBE I, № 116.

Кат. № 70 – Юстиниан I – половин фолис 20 нумии (542 – 543 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит.
Реверс: K, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно неясна регнална година.
25 мм; 7,61 г; die axis 8 h; инв. № 32-м_15; **обр. 70.**

Кат. № 71 – Юстиниан I – 16 нумии (538 – 547 г.).
Аверс: бюст с диадема надясно. [D N IV]STINI/ANVS P P AVG.
Реверс: AISP, отгоре малък кръст или христограм.
23 мм; 7,07 г; die axis 6 h; инв. № 37-м; **обр. 71.**
MIB I, № 168 – 169.

Кат. № 72 – Юстин II – фолис 40 нумии (573 – 574 г.).
Аверс: Юстин II и съпругата му София седнали насреща на двоен трон, с ореоли около главите.
Реверс: M, отгоре христограм, вляво ANNO, вдясно регнална година – IX, отдолу знак на официната – Δ. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
30 мм; 13,51 г; die axis 7 h; инв. № 32-м_14; **обр. 72.**
DOC I, № 37d; MIB II, № 43a-f.

Кат. № 73 – анонимен фолис клас A2 (976 – 1030/1035 г.).
Аверс: Бюст на Христос с ореол, насреща.
Реверс: [+ I]hSЧS / [X]RIST[ЧS] / [Ь]ASIL[ЄЧ] / ЬASILЄ.
27 мм; 7,02 г; die axis 6 h; инв. № 32-м_8; обр. 73.
DOC III-2, 650, № A2.

Монети от проучванията през 2023 – 2024 г.

Кат. № 74 – Луцила (177–180 г.).
Аверс: Бюст надясно. ΛOYKIΛ/ΛA CEBA[CTH].

Реверс: Права женска фигура на Деметра или Луцила, представена като Деметра, с факел в лявата ръка. Дясната ръка е повдигната и държи неясен предмет (фиала, цвете или може би огледало). ΟΥΛΠΙΑC ΠΥΤ/ΑΛΙΑ[C]
25–26 мм; 9,16 г; die axis 6 h; ПИН 9 за 2024 г.; **обр. 74.**
Ruzicka 1933, № 176; Тачев 2020, 69.

Кат. № 75 – Теодосий I (378 – 383 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N THEODO/SIVS P F AVG.
Реверс: Рома или Константинополис с шлем, седнала на трон насреща, глава наляво, с кълбо в дясната ръка и жезъл или копие в лявата. [CON] COR/DIA AVGG[G].
17 – 19 мм; 2,13 г; die axis: 12 h; ПИН 15 за 2024 г.; **обр. 75.**
RIC IX, 227, № 56.

Кат. № 76 – Теодосий I (388 – 393 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. [D N THEODO]/SIVS P F AVG.
Реверс: Виктория в ход наляво, влачи пленник. Тип SALVS REIPVBLICAE. В отреза AQS.
Монетарница – Аквилея.
12 – 14 мм; 0,70 гр.; die axis: 6 h; ПИН 11 за 2024 г.; **обр. 76.**
RIC IX, 106, № 58.

Кат. № 77 – Теодосий I, Аркадий, Хонорий или Валентиниан II (388 – 395 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно.
Реверс: Виктория в ход наляво, влачи пленник. Тип SALVS REIPVBLICAE. В отреза – CONS.
Монетарница – Константинопол.
13 – 14 мм; 1,01 г; die axis 6 h; ПИН 12 за 2024 г.; **обр. 77.**
RIC IX, 234, № 86.

Кат. № 78 – Теодосий I, Аркадий, Хонорий или Валентиниан II (383 – 395 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно.
Реверс: Виктория в ход наляво, влачи пленник. Тип SALVS REIPVBLICAE.
12,5 – 13,5 мм; 0,75 г; die axis 12 h; ПИН 18 за 2024 г.; **обр. 78.**

Кат. № 79 – Теодосий I, Аркадий, Хонорий или Валентиниан II (383 – 395 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно.
Реверс: Виктория в ход наляво, влачи пленник. Тип SALVS REIPVBLICAE.
13 мм; 2,02 г; die axis 12 h; ПИН 9 за 2023 г.; **обр. 79.**

Кат. № 80 – Анастасий – фолис 40 нумии (512 – 518 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N ANASTA/SIVS P P AVG.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда, отдолу знак на втора официна – B. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
40 мм; 17,87 г; die axis 7 h; ПИН 6 за 2024 г.; **обр. 80.**
MIB I, № 27; MIBE I, 27.

Кат. № 81 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 522 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно, отгоре – кръст. D N IVSTI/NVS P P AVG.
Реверс: M, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда, отдолу знак на първа официна – A. В отреза – NIKM.
Монетарница – Никомедия.
32 – 33 мм; 14,69 г; die axis 6 h; ПИН 26 за 2024 г.; **обр. 81.**
MIB I, № 35a; MIBE I, № 35a.

Кат. № 82 – Юстин I – фолис 40 нумии (518 – 522 г.).
Аверс: Бюст с диадема надясно. D N IV[STI]/NVS P P AVG.

Реверс: М, отгоре кръст, вляво звезда, вдясно звезда, отдолу знак на пета официна – Е. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
30 – 31 мм; 16,99 г; die axis 7 h; ПИН 28 за 2024 г.; **обр. 82.**
MIB I, № 11; MIBE I, № 11.

Кат. № 83 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (539 – 540 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит, вдясно кръст. D N IVSTINI/ANVS P P AVI.
Реверс: М, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XIII, отдолу знак на втора официна – B. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
39,5 мм; 21,61 г; die axis 6 h; ПИН 8 за 2024 г.; **обр. 83.**
DOC I, № 38b.1; MIB I, № 95a; MIBE I, № 95a.

Кат. № 84 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (539 – 540 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит, вдясно кръст. D N IVSTINI/ANVS P P AVI.
Реверс: М, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XIII, отдолу знак на четвърта официна – Δ. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
39,5 – 40 мм; 22,94 г; die axis 1 h; ПИН 19 за 2024 г.; **обр. 84.**
DOC I, № 38d.3; MIB I, № 95a; MIBE I, № 95a.

Кат. № 85 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (543 – 544 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит, вдясно кръст. D N IVSTINI/ANVS P P AVI.
Реверс: М, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XVII, отдолу знак на втора официна – B. В отреза – CON.
Монетарница – Константинопол.
33 – 33,5 мм; 22,09 г; die axis 7 h; ПИН 27 за 2024 г.; **обр. 85.**
DOC I, № 42b.3; MIB I, № 95a; MIBE I, № 95a.

Кат. № 86 – Юстиниан I – фолис 40 нумии (556 – 556 г.).
Аверс: Бюст с шлем и броня насреща, държи кълбо с кръст и щит, вдясно кръст. D N IVSTINI/ANVS P P AVI.
Реверс: М, отгоре кръст, вляво ANNO, вдясно регнална година XXX, отдолу знак на първа официна – A. В отреза – KYZ.
Монетарница – Кизик.
34,5 – 35 мм; 17,40 г; die axis 1 h; ПИН 5 за 2024 г.; **обр. 86.**
DOC I, № 180a.1; MIB I, № 95a; MIBE I, № 95a.

ЦИТИРАНА ЛИЕРАТУРА/REFERENCES:

Борисова 2011: Т. Борисова. Античната крепост Боровец край с. Разлив, община Правец. – Исторически корени и културно наследство на община Правец. Сборник-статии, книга 2. Правец, 2011, 40 – 51. [T. Borisova. Antichnata krepost Borovets krai s. Razliv, obshtina Pravets. – Istoricheski koreni i kulturno nasledstvo na obshtina Pravets. Sbornik-statii, kniga 2. Pravets, 2011, 40 – 51].

Борисова 2021: Т. Борисова. Антична крепост „Боровец“ край с. Разлив, община Правец. Проучвания 2016 – 2020 г. – Исторически корени и културно наследство на община Правец: сборник статии. Кн. 4. Велико Търново, 2021, 30 – 65. [T. Borisova. Antichnata krepost Borovets krai s. Razliv, obshtina Pravets. – Istoricheski koreni i kulturno nasledstvo na obshtina Pravets: sbornik-statii. Kn. 4. Veliko Tarnovo, 2021, 30 – 65].

Борисова, Занева, Стайков 2016: Т. Борисова, М. Занева, В. Стайков. Античната крепост Боровец край с. Разлив, община Правец. Проучвания 2011 – 2015 г. – Исторически корени и културно наследство на община Правец. Сборник-статии, книга 3. Правец, 2016, 24 – 42. [T. Borisova, M. Zaneva, V. Staykov. Antichnata krepost Borovets krai s. Razliv, obshtina Pravets. Prouchvania 2011 – 2015 g. – Istoricheski koreni i kulturno nasledstvo na obshtina Pravets. Sbornik-statii, kniga 3. Sofia, 2016, 24 – 42].

Василев 1983: В. Василев. Боженишки Урвич. – Векове, 1983, 6, 43 – 50 [V. Vasilev. Bozhenishki Urvich. – Vekove, 1983, 6, 43 – 50].

Владимирова-Аладжова 2022: Д. Владимирова-Аладжова. Сердика през VI и VII век. Парично обращение, тежести, печати. – Разкопки и проучвания, 47. София, 2022. [D. Vladimirova-Aladzhova. Serdika prez VI i VII vek. Parichno obrashtenie, tezhesti, pechati. – Razkopki i prouchvaniya, 47. Sofiya, 2022].

Димитров, Петрова 2024: Н. Димитров, Р. Петрова. Средновековни монети от крепостта Боженишки Урвич. – Нумизматика, сфрагистика и епиграфика, 20. София, 2024, 145 – 168. [N. Dimitrov, R. Petrova. Srednovekovni moneti ot krepostta "Bozhenishki Urvich". – Numizmatika, sfragistika i epigrafika, 20. Sofia, 2024, 145 – 168].

Дишев 1979: П. Дишев. Археологически находки. – Боженишки Урвич. София, 1979, 26 – 37 [P. Dishev. Arheologicheski nahodki. – Bozhenishki Urvich. Sofia, 1979, 26 – 37].

Дишев 1992: П. Дишев. Крепостта Боженишки Урвич. Ботевград, 1992 [P. Dishev. Krepostta "Bozhenishki Urvich". Botevgrad, 1992].

Златков, Петрова, Димитров (под печат – a): М. Златков, Р. Петрова, Н. Димитров. Проучване на крепостта Боженишки Урвич през 2023 г. – В: Археологически открития и разкопки през 2023 г. (под печат) [M. Zlatkov, R. Petrova, N. Dimitrov. Prouchvane na krepostta "Bozhenishki Urvich" prez 2023 g. – V: Arheologicheski otkritiya i razkopki prez 2023 g. (pod pechat) – a].

Златков, Петрова, Димитров (под печат – b): М. Златков, Р. Петрова, Н. Димитров. Проучване на крепостта Боженишки Урвич през 2024 г. – В: Археологически открития и разкопки през 2024 г. (под печат) [M. Zlatkov, R. Petrova, N. Dimitrov. Prouchvane na krepostta "Bozhenishki Urvich" prez 2024 g. – V: Arheologicheski otkritiya i razkopki prez 2024 g. (pod pechat) – b].

Михайлов 2023: С. Михайлов. Парично обращение в провинция Втора Мизия (498 – 681 г.) – Дисертации, том 17. София, 2023. [S. Mihaylov. Parichno obrashtenie v provincial Vtora Mizia (498 – 681 g.].

Мутафчиев 1921: П. Мутафчиев. Боженишкият надпис. – Сп. БАН, 22, 1921, 88 – 114. [P. Mutafchiev. Bozhenishkiyat nadpis. Sp. BAN, 22, 1921, 88 – 114].

Мутафчиев 1973: П. Мутафчиев. Боженишкият надпис. – Избрани произведения. Т. 1. София, 1973, 486 – 517 [P. Mutafchiev. Bozhenishkiyat nadpis. – V: Izbrani proizvedeniya. T. 1. Sofiya, 1973, 486 – 517].

Мушмов 1926: Н. Мушмов. Материали за историята на София, книга VI. Монетите и монетарниците на Сердика. София, 1926. [Materiali za istoriata na Sofia, kniga VI. Monetite i monetarnicite na Serdika. Sofiya, 1926].

Тачев 2020: Я. Тачев. Монетосеченето на Пауталия. София, 2020. [Ya, Tachev. Monetosecheneto na Pautalia. Sofiya, 2020].

Торбатов 2009: С. Торбатов. Мездра през римската епоха и късната античност. – Мездра. Кратък исторически очерк. София, 2009, 33 – 51. [S. Torbatov. Mezdra prez rimskata epoha I kasnata antichnost. – Mezdra. Kratak istoricheski ocherk, 2009, 33 – 51].

Христова, Жеков 2007: Н. Христова, Г. Жеков. Монетосеченето на Тракия I – III в. Сердика. Благоевград, 2007. [N. Hristova, G. Zhekov. Monetosecheneto na Trakia I – III v. Serdika. Blagoevgrad, 2007].

DOC, I: A. Bellinger. Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittmore Collection. Vol. I. Washington D.C., 1966.

DOC III-2: Ph. Grierson. Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection. Vol. 3. Basil I to Nicephorus III (867–1081). Washington, second impression, 1993.

MIB I: W. Hahn. Moneta Imperii Byzantini. Band 1. Von Anastasius I bis Justinianus I (491–565). Wien, 1973.

MIB 2: W. Hahn. Moneta Imperii Byzantini. 2. Wien, 1975.

MIBE: W. Hahn, M. Metlich. Money of the Incipient Byzantine Empire (Anastasius I – Justinian I, 491 – 565). Wien, 2000.

RIC VIII: J. P. C. Kent. The Roman Imperial Coinage. Vol. VIII. London, 1981.

RIC IX: J. W. E. Pearce. The Roman Imperial Coinage. Vol. IX. London, 1951.

RIC X: J. P. C. Kent. The Roman Imperial Coinage. Vol. X. The Divided Empire and the Fall of the Western Parts, A.D. 395 – 491. London, 1994.

Ruzicka 1915: L, Ruzicka. Die münzen von Serdica. Wien, 1915.

Ruzicka 1933: L, Ruzicka. Die münzen von Pautalia. – Известия на Българския археологически институт, VIII, 1932 – 1933, София, 1933, 1 – 216. [Izvestia na Balgarskia arheologicheski institute, VIII, 1932 – 1933, Sofia, 1933, 1 – 126].

Torbatov 2015: S. Torbatov. The Transformations of a Roman Military Site: The Case with Mezdra (North-Western Bulgaria) – Limes XXII. Proceedings of the 22nd International Congress of Roman Frontier Studies. Ruse, Bulgaria, September 2012. Sofia, 2015, 151 – 161.

Varbanov 2005: I, Varbanov. Greek Imperial Coins. vol. I, Dacia, Moesia Superior, Moesia Inferior. Bourgas, 2005.

Varbanov 2007: I, Varbanov. Greek Imperial Coins and their values. vol. III (from Perinthus to Trajanopolis). Bourgas, 2007.

ROMAN AND LATE ANTIQUE COINS FROM THE BOZHENISHKI URVICH FORTRESS

Nikolay Dimitrov

SUMMARY

The analysis of the numismatic material indicates occupation of the fortress mainly during Late Antiquity. The material from the Roman period is considerably scarce, and at present it cannot be determined with certainty whether there was a site from the 2nd – 3rd century at this location. The first fortification wall of Bozhenishki Urvich was probably built towards the end of the 4th century, for which time coins of Theodosius I were discovered. Nevertheless, life in the fortress ceased in the first half of the 5th century – perhaps due to an earthquake or a barbarian invasion by the Huns. In the first half of the 6th century, the fortress was inhabited again, two more walls were built – an inner and an outer one. Numismatic materials from this period are the most abundant, with the largest number of coins of Justin I and Justinian I. After the middle of the 6th century, the fortress ended its existence when Avaro-Slav invasions of Thrace became more frequent.

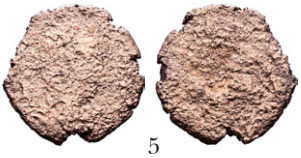
1 2

3

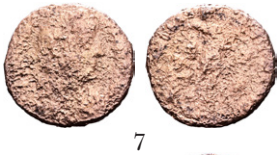
4

5

6

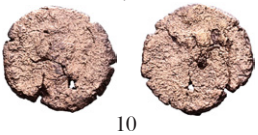
7

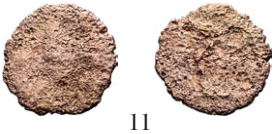
8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27 28

29 30

31 32

33 34

35 36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49 50

51 52

53 54

55

56

57

58

59

60

61

62

63 64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86